

تعامل‌گرایی نمادین در گراند تئوری: دیدگاهی برای تبیین ارتباط استاد و دانشجو در آموزش بالینی پرستاری

عباس حیدری^۱، فریبا یعقوبی‌نیا^۲، رباب لطیف‌نژاد رودسری^۳

چکیده

مقدمه: تعامل‌گرایی نمادین با روش‌های تحقیق کیفی و به ویژه با رویکرد گراند تئوری مرتبط می‌باشد، اما در اکثر تحقیق‌های انجام شده این ارتباط و ماهیت آن به وضوح بیان نشده است. آگاهی در مورد ماهیت ارتباط بین این دو به عنوان راهنمایی برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها به محققین کیفی کمک می‌کند. این مطالعه مروری با هدف تبیین ماهیت ارتباط تحقیق گراند تئوری با تعامل‌گرایی نمادین و کاربرد تعامل‌گرایی به عنوان دیدگاهی برای بررسی ارتباط استاد و دانشجو در آموزش بالینی پرستاری انجام شد.

روش: در این مطالعه مروری برای دستیابی به هدف مطالعه در پایگاه‌های اطلاعاتی ProQuest, Google, Elsevier, Scopus و Scholar جستجو شد. کلید واژه‌های تعامل‌گرایی نمادین، گراند تئوری، روش‌شناسی، ارتباط استاد-دانشجو و آموزش بالینی پرستاری مورد استفاده قرار گرفت و سپس مقاله‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها: محققین در این مطالعه با بررسی مقاله‌های موجود ابتدا ارتباط بین اصول و فرایندهای متدولوژیک Blumer را در مورد تعامل‌گرایی نمادین با روش‌شناسی گراند تئوری مطرح نمودند. سپس قدرت توضیحی تعامل‌گرایی نمادین را به عنوان زیر بنای فلسفی در مطالعه گراند تئوری در مورد تبیین ارتباط استاد و دانشجو در آموزش بالینی پرستاری مورد بحث قرار دادند.

نتیجه‌گیری: در مواردی که تحقیق گراند تئوری بدون وجود چارچوب تئوریک تعامل‌گرایی نمادین به عنوان چارچوب توضیحی مطالعه انجام شود، محقق به جای تبیین رفتارها و فرایندها به توصیف آن‌ها می‌پردازد. نتایج این مطالعه مروری می‌تواند راهنمایی برای پژوهشگران علاقمند به روش گراند تئوری باشد که قصد دارند مطالعه خود را بر مبنای زیر بنای فلسفی تعامل‌گرایی نمادین انجام دهند. همچنین این نتایج در جنبه‌های هدایت مطالعه، جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها سودمند واقع می‌شود.

کلید واژه‌ها: گراند تئوری، تعامل‌گرایی نمادین، روش‌شناسی، ارتباط استاد-دانشجو، آموزش پرستاری

نوع مقاله: مروری

تاریخ پذیرش: ۹۱/۸/۳۰

تاریخ دریافت: ۹۱/۷/۱۵

ارجاع: حیدری عباس، یعقوبی‌نیا فریبا، لطیف‌نژاد رودسری رباب. تعامل‌گرایی نمادین در گراند تئوری: دیدگاهی برای تبیین ارتباط استاد و دانشجو در آموزش بالینی پرستاری. مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت ۱۳۹۱؛ ۱ (۴): ۲۹۸-۳۰۹.

مقدمه

دیدگاه، تحقیق گراند تئوری ارتباطی پویا با افراد و جامعه پیدا می‌کند (۲). ارتباط بین تعامل‌گرایی نمادین و گراند تئوری پذیرفته شده است. این دو رویکرد در اهدافشان با یکدیگر توافق دارند. مطابق با نظر Aldiabat و Aldiabat،

بر اساس دیدگاه تعامل‌گرایی نمادین، افراد به واسطه تعامل مداوم با یکدیگر معنی واقعیت را می‌سازند و بازسازی می‌کنند (۱). Kirkevold و Lomborg بیان نمودند که در این

۱- دانشیار، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

۲- دانشجوی دکتری، دانشگاه علوم پزشکی مشهد و مربی، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران

۳- استادیار، گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

آن چه اهمیت دارد این است که ماهیت دقیق ارتباط بین تعامل‌گرایی و گراند تئوری به ویژه در مورد موضوع‌های تحقیق‌های گوناگون که با رویکرد گراند تئوری مورد بررسی قرار می‌گیرند، باید به صراحت بیان شود. مطالعه‌ای توسط Klunklin و Greenwood با عنوان «تعامل‌گرایی نمادین در گراند تئوری: زنان بقا یافته از بیماری ایدز در تایلند» انجام شد. در آن محققین ماهیت ارتباط بین گراند تئوری و تعامل‌گرایی نمادین را در مورد تجارب زنان از بیماری ایدز با استفاده از مراحل کشف و بررسی در روش‌شناسی تعامل‌گرایی نمادین تبیین نمودند (۱). مطالعه دیگری یافت نشد که این ماهیت را به خوبی و به وضوح تبیین نماید.

در مطالعه مروری حاضر، محققین ابتدا تعامل‌گرایی نمادین و اصول آن را مورد بحث قرار دادند. سپس ارتباط بین اصول متدولوژیک مطرح شده توسط Blumer (تعامل‌گرایی نمادین) در مورد بررسی مستقیم دنیای اجتماعی را با اجزای متدولوژیک گراند تئوری مطرح کردند. محققین ارتباط بین فرایندهای متدولوژیک کشف (Exploration) و بررسی (Inspection) با مواردی مانند آنالیز مقایسه‌ای مداوم، نمونه‌گیری تئوریک و معتبرسازی کدها و طبقات را تبیین نمودند. همچنین استدلال‌های منطقی برای تحقیق در مورد فرایند ارتباط استاد و دانشجو در آموزش بالینی پرستاری با استفاده از روش گراند تئوری و با زیر بنای فلسفی تعامل‌گرایی نمادین ارائه دادند و کاربرد تعامل‌گرایی نمادین را به عنوان چارچوب اصلی در موضوع فوق نشان دادند.

روش

مطالعه حاضر یک مطالعه مروری بود. برای یافتن مطالعه‌ها و منابع مرتبط با روش‌شناسی گراند تئوری، تعامل‌گرایی نمادین و ارتباط استاد و دانشجو در آموزش بالینی پرستاری جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی Elsevier، Scopus، Google scholar و ProQuest از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۲ انجام شد. کلید واژه‌های تعامل‌گرایی نمادین، گراند تئوری، روش‌شناسی، ارتباط استاد-دانشجو و آموزش بالینی پرستاری مورد استفاده قرار گرفت. همچنین منابع کتابخانه‌ای مرور گردید. پس از جستجو،

هدف اصلی گراند تئوری کشف فرایندهای اجتماعی اساسی و ایجاد تئوری نهفته در داده‌ها می‌باشد. این هدف گراند تئوری با هدف تعامل‌گرایی نمادین در مورد ایجاد تئوری‌هایی همخوانی دارد که رفتارهای انسان را کشف می‌کنند و بر مطالعه زندگی گروهی از انسان‌ها تمرکز دارند. اعتقاد بر این است که کاربرد تعامل‌گرایی نمادین و گراند تئوری برای بررسی رفتارهای انسان توسط محققین کیفی به دلایل زیر اثربخش است. تعامل‌گرایی نمادین یک چارچوب راهنما برای جمع‌آوری داده‌ها در مورد معانی نوع خاصی از رفتار می‌باشد. روش‌شناسی گراند تئوری نیز یک رویکرد منظم برای تولید تئوری‌هایی است که رفتارهای انسان را به عنوان یک فرایند اجتماعی در موقعیت‌های تعاملی نشان می‌دهد (۳).

آموزش یک موقعیت تعاملی و نوعی فعالیت مشترک بین استاد و دانشجو است. بنابراین در طی این موقعیت تعاملی، معانی و درک از آن‌ها توسط عملکرد افراد شکل می‌گیرد و تحت تأثیر قرار می‌گیرد. برای تسهیل درک متقابل از تجارب به اشتراک گذاشته شده توسط استاد و دانشجو، برقراری ارتباط در اشکال کلامی، حرکات و نمادها اساسی و ضروری است (۴). با وجود اهمیت بیش از حد آموزش و نقش ارتباط صحیح در آن، هنوز مشکلات متعددی در این زمینه وجود دارد. به عنوان نمونه نتایج مطالعه قانع‌راد با عنوان «نقش تعاملات استادان و دانشجویان در تکوین سرمایه اجتماعی دانشگاهی در تهران» نشان داد که ارتباط دانشجویان در قلمروهای مختلف با استادان خود ضعیف است (۵).

مطالعه دیگری توسط ایران‌فر و ولایی تحت عنوان «وضعیت مهارت‌های ارتباطی استادان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه و نقش آن در ارزشیابی دانشجویان از آنان» انجام شد. نتایج آن نشان داد که از نظر دانشجویان ۶۰/۴ درصد استادان دارای مهارت‌های ارتباطی مطلوب و ۳۹/۶ درصد دارای مهارت‌های ارتباطی نامطلوب می‌باشند. بین مهارت‌های ارتباطی استادان، مهارت‌های ارتباط کلامی و غیر کلامی با ارزشیابی استادان ارتباط معنی‌داری وجود داشت. این مطالعه مطرح نمود که وضعیت مهارت‌های ارتباطی استادان تأثیر زیادی بر ارزشیابی عملکرد آموزشی آن‌ها دارد (۶).

مناسب‌ترین مطالعه‌ها از نظر پوشش جنبه‌های مختلف موضوع انتخاب شد و مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها

یافته‌های حاصل از این مطالعه بر اساس مرور تحقیق‌های انجام شده در بخش‌های مرتبط با تعامل‌گرایی نمادین، ارتباط تعامل‌گرایی نمادین با گراند تئوری و کاربرد تعامل‌گرایی نمادین در تبیین ارتباط استاد و دانشجو در آموزش بالینی پرستاری مطرح شده است. در هر مورد یافته‌هایی مبتنی بر مقاله‌های مورد بررسی ارائه شده است.

تعامل‌گرایی نمادین

تعامل‌گرایی نمادین نظریه‌ای برای مطالعه عمل، تعامل اجتماعی و روان‌شناختی افراد برای جستجوی تصویر در حال ساخت توسط آن‌ها می‌باشد. در این نظریه تأکید بر این است که افراد واقعیات مورد قبول خود را بر مبنای سمبول‌های (نمادها) پیرامون خود از طریق تعامل با دیگران می‌سازند. به عبارتی انسان‌ها مشارکت‌کنندگان فعالی هستند که اجتماع را می‌سازند و در موقعیتی که در آن به سر می‌برند، به شکل فعالی به خلق معنی می‌پردازند (۹-۷). تعامل‌گرایی نمادین با تمرکز بر فرایند تعامل بین افراد در پی کشف رفتارهای انسان و قوانین اجتماعی دخیل در آن است (۸، ۷). همچنین به محقق کمک می‌کند تا به جای توصیف رفتارها به تبیین آن‌ها بپردازد و از نزدیک به تفسیر مشارکت‌کنندگان از اعمال و موقعیت‌های یکدیگر نگاه کند (۱۰، ۱).

Strauss و Corbin به نقل از Blumer مطرح نمودند که تعامل نمادین شکل ویژه‌ای از تعاملات است که بین افراد اتفاق می‌افتد (۱۱). این تئوری معتقد است که معانی پویا هستند و توسط افراد یک گروه به اشتراک گذاشته می‌شوند (۷، ۱). Blumer ایده‌های George Herbert Mead را توسعه داد و واژه تعامل‌گرایی نمادین را در سال ۱۹۷۳ ارائه نمود. در واقع سه اصل اساسی شامل معانی، کلام و تفکر در این تئوری مطرح می‌باشد. معانی، اجزای مرکزی و اساسی رفتار انسان هستند. به این دلیل که افراد بر اساس معانی که به دیگران یا چیزها نسبت می‌دهند، عمل می‌کنند. کلام از

طریق مذاکره و توسط نمادها و سمبول‌ها، معنایی را منتقل می‌کند. سپس تفکر، تفسیر این سمبول‌ها را تعدیل و اصلاح می‌کند (۱۳، ۱۲).

فرضیات اساسی تعامل‌گرایی نمادین عقیده‌ای را در بر می‌گیرد که نشان می‌دهد، رفتار انسان‌ها در برابر دیگران و اشیاء بر اساس معانی است که آن افراد و اشیاء برای آن‌ها دارند. معانی از طریق تعاملات اجتماعی بین افراد ساخته می‌شوند و می‌توانند از طریق فرایندهای تفسیری تعدیل و اصلاح شوند. مطابق با نظر Smit و Fritz که تعامل‌گرایی نمادین را این گونه فرض نمودند که رفتار از طریق تعاملات بین افراد و گروه‌ها ساخته می‌شود (۱۲).

Blumer تعامل‌گرایی نمادین را این گونه مطرح نمود که روش‌شناسی تعامل‌گرایی نمادین زمانی به عنوان یک دیدگاه مفید است که تفسیر یک موقعیت اجتماعی مدنظر باشد. از این منظر، موقعیت‌های اجتماعی برای افراد معنی‌دار هستند و متعاقب معانی از طریق تعاملات اجتماعی ساخته می‌شوند. واژه تعامل‌گرایی نمادین به ویژگی مشخصی از تعامل بین انسان‌ها اشاره دارد. این ویژگی این حقیقت را مطرح می‌کند که انسان‌ها به جای این که فقط به عملکرد یکدیگر واکنش نشان دهند، عملکرد یکدیگر را تعریف یا تفسیر می‌کنند. پاسخ آن‌ها مستقیم از اعمال دیگران ساخته نمی‌شود، بلکه بر اساس معانی است که آن‌ها به چنین عملکردهایی نسبت می‌دهند. بنابراین تعاملات انسانی توسط استفاده از نمادها (سمبول‌ها) کشف می‌شود و تفسیر معنای عملکرد دیگران تعدیل می‌شود. همه موقعیت‌های اجتماعی نماد و سمبول است و دارای معانی هستند که برای ارتباط مورد استفاده قرار می‌گیرند (۱۴).

دنیای اجتماعی، دنیایی از نمادهای یادگیری است. نمادها ابزاری مهم برای تفکر، تجربه و برقراری ارتباط هستند و برگرفته از زبان، رفتار، هنجارهای فرهنگی و ارزش‌ها می‌باشند و در تعاملات افراد با یکدیگر نمایان می‌شوند. معانی با نمادهای کلامی و غیر کلامی همراه هستند و انسان از طریق برقراری تعامل با دیگران است که تفسیر رفتارها را فرا می‌گیرد. در حقیقت تعامل‌گرایی نمادین فرایند تفسیر علایم و

اعمال، تعاملات و تفاسیر از طریق این نمادها معنی می‌یابند. گرچه معنی این نمادها ثابت به نظر می‌رسد، اما تعامل نمادین بر این امر تأکید دارد که نحوه استفاده از نمادها خلاق و انعطاف‌پذیر می‌باشد. فرایند تطابق و تغییر در سطوح محدود، تعاملات انسان و در سطوح وسیع‌تر هنجارها را در برمی‌گیرد.

۲- تغییر و تطابق: در این دیدگاه افراد به عنوان عوامل فعال و بازیگران اصلی صحنه اجتماعی هستند و همواره در حال سازگاری در تعاملات اجتماعی می‌باشند (۹). انسان‌ها دارای خود اجتماعی هستند که با دیگران در تعامل است (۱۹). خود در این تعاملات شکل گرفته است، اما الزاماً غیر قابل‌انعطاف و تغییر نیست، بلکه به طور مداوم در تطابق با دیگران است (۹). همچنین Jeon می‌نویسد: «خود محصولی از تعامل اجتماعی است و طی یک فرایند مستمر مشارکت در جامعه تکامل و تعدیل می‌یابد» (۲۰).

۳- تعاملات: اعمال دارای سطوح فردی نیستند، بلکه همواره در ارتباط با اعمال دیگران و پاسخ‌های متقابل آنها قرار دارند.

۴- ارتباط با تجارب زندگی: شاید یکی از مهم‌ترین دلایلی که تعامل نمادین تأثیر زیادی در قرن ۲۰ داشته است، این است که به آن چه در حقیقت در تعاملات انسانی و تجارب زندگی افراد روی می‌دهد، توجه می‌نماید. از دیدگاه تعامل نمادین، با مطالعه تعاملات اجتماعی افراد در دنیای اجتماعی می‌توان مفاهیم را به خوبی توسعه داد و مدل‌های منطقی با دقت تئوریکي بالا ایجاد نمود (۹).

ارتباط تعامل‌گرایی نمادین با گراند تئوری

تحقیق گراند تئوری با هدف درک و تبیین رفتارهای انسان انجام می‌شود. در این رویکرد برای ایجاد تئوری، داده‌ها از طریق یک فرایند جمع‌آوری و آنالیز منظم، جمع‌آوری و تحلیل می‌شود (۲۱). در حقیقت گراند تئوری رفتار تحت مطالعه را توصیف و تبیین می‌کند و یک روش‌شناسی برای توسعه تئوری نهفته در داده‌هایی است که به طور سیستماتیک جمع‌آوری و تحلیل می‌شوند.

این رویکرد ریشه در تئوری تعامل‌گرایی نمادین دارد (۲۲). در تحقیق گراند تئوری مبتنی بر تعامل‌گرایی نمادین،

نشانه‌های اجتماعی است. هر فردی سعی دارد بداند که دیگران چگونه دنیای او را تفسیر می‌کنند و تلاش می‌کند تا چگونگی رفتار دیگران را پیش‌بینی نماید. بر این اساس، وی یا به حفظ پاسخ خود می‌پردازد یا پاسخ‌های خود را نسبت به موقعیت، مطابق معانی که برایش تعیین شده است، تغییر می‌دهد (۱۵).

همچنین تعامل‌گرایی نمادین بر مبنای سه فرض اساسی استوار است که عبارت از این که مردم بر اساس معانی که از افراد دیگر و محیط برداشت می‌کنند، عمل و عکس‌العمل دارند، این معانی بر اساس تعاملات اجتماعی و ارتباطات است و از طریق فرایند تفسیری انجام شده توسط هر فرد خلق می‌شود (۱۶). نکته قابل توجه این است که معانی سمبولیک برای هر فرد متفاوت است و هر فرد نمی‌تواند به طور کامل آنها را از دیدگاه سایر افراد درک نماید. تعاملات در زندگی اجتماعی ممکن است به تعریف مجدد معانی و معانی جدید منتهی شود (۱۷). برای درک معانی از دیدگاه افراد شرکت‌کننده در تحقیق، محقق باید فرایند تفسیری انجام شده توسط آنها را درک نماید (۱۸). انسان‌ها از دیدگاه این تئوری عواملی فعال هستند که مداوم باید رفتار خود را با اعمال دیگران انطباق دهند و به این دلیل می‌توانند خود را با اعمال دیگران تطبیق دهند که قادر به تفسیر آنها هستند (۹).

جهان جدا از ادراک انسان‌ها وجود دارد که بر اساس نمادها و زبان تفسیر می‌شود و تعاملات انسانی بر چگونگی این تفاسیر تأثیر بسیار دارد. معانی اشیاء و شرایط بر اساس روند تعامل بین انسان‌ها شکل می‌گیرد و در نهایت در مورد معانی، بین انسان‌ها توافق حاصل می‌شود (۱۹، ۹). در تعامل‌گرایی نمادین بر مواردی مانند تعاملات بین افراد، استفاده از نمادها در ارتباطات، تفسیر به عنوان بخشی از عمل شکل گرفته از طریق ارتباط و تعامل با دیگران و فرایندهای اجتماعی قابل تنظیم و انعطاف‌پذیر تأکید می‌شود (۹)

Blumer ۴ خصوصیت را در تعامل نمادین مطرح نمود.

۱- نمادها: دنیای اجتماعی ترکیبی از ظواهر عینی و ذهنی است. آن چه موجب افتراق انسان از سایر موجودات می‌شود، استفاده گسترده و خلاق از نمادها در ارتباط است.

و تعامل‌گرایی نمادین با نگاهی به اجزای تحقیقی Blumer شامل کشف و بررسی مشخص خواهد شد (۲۶). از دیدگاه تعامل‌گرایان، روش‌های مختلفی برای ارزیابی دنیای اجتماعی وجود دارد که دو مرحله کشف و بررسی (بازبینی) را در برمی‌گیرد (۲۷).

مرحله کشف: مرحله کشف، مرحله‌ای انعطاف‌پذیر است که توسط اصول و قواعدی هدایت می‌شود. در نهایت دستیابی به یک تصویر واضح از آن چه را تسهیل می‌کند که در یک محدوده خاص از زندگی اجتماعی اتفاق می‌افتد. همچنین می‌تواند با استفاده از مشاهده، مصاحبه‌های غیر رسمی، گوش دادن به گفتگوها، گرفتن تاریخچه زندگی، استفاده از نامه‌ها و خاطرات روزانه و بحث گروهی انجام شود (۲۶، ۲۵). انعطاف‌پذیری این مرحله بدین معنی است که ابتدا تمرکز مطالعه وسیع است، اما با پیشرفت کار، تمرکز مطالعه محدودتر می‌شود (۲۵). در جزء کشف از اجزای متدولوژیک Blumer، محقق به طور مداوم تصویر و درک از دنیای اجتماعی تحت مطالعه را آزمون و اصلاح می‌کند. در نهایت یک ساختار جامع و معنی‌دار از آن چه در دنیای اجتماعی تجربی اتفاق می‌افتد را می‌سازد (۲۶، ۲۵).

در این مرحله امکان تحقیق با دانش تجربی دست اول از حیثه تحت مطالعه فراهم می‌شود و طرح اولیه‌ای شکل می‌گیرد که محقق می‌تواند مطالعه خود را آغاز نماید. Blumer مطرح نمود که کشف با دو هدف همراه است. ۱- دانش دست اولی از موضوع تحت مطالعه فراهم می‌کند. ۲- به عنوان زمینه‌ای تجربی است که لنگرگاهی را برای داده‌های تحقیق، ارتباطات تحلیلی و تفسیرها فراهم می‌کند (۱۴).

جزء اول از کار Blumer محقق را قادر می‌سازد تا به طور انعطاف‌پذیر به آن چه که در داده‌ها اتفاق می‌افتد، پاسخ دهد. در واقع مصداق واضح نمونه‌گیری هدفمند و تئوریک و آنالیز مقایسه‌ای مداوم است. در واقع چنین پاسخ قابل‌انعطافی به آن چه در داده‌ها اتفاق می‌افتد، در غیاب آنالیز مقایسه‌ای مداوم و نمونه‌گیری تئوریک غیر ممکن خواهد بود (۱۱، ۱). این مرحله دو عملکرد متمایز دارد. نخست این که به توصیف جزئی و دقیق از آن چه در موقعیت اجتماعی اتفاق می‌افتد،

هدف این است که درک شود چه معانی نمادین در شیوه کار، لباس پوشیدن، رفتارهای غیر کلامی و گفتمان افراد هنگام تعامل با یکدیگر مطرح می‌باشد (۸، ۷). در واقع گراند تئوری تعاملات، سمبول‌ها و چگونگی تغییرات در موقعیت‌های خاص را مطالعه می‌کند. Payne و McCreadie تغییرات در تجارب افراد ریشه دارند و بر آن بنا شدند (۲۳). همچنین در این رویکرد، معانی از طریق کلام و نمادها مورد مذاکره قرار می‌گیرد و متعاقب این امر تفسیر هر فرد را از آن نمادها تعدیل می‌شود. تفکر در ارتباط با خود و این که دیگران چگونه فرد را می‌بینند، هسته مرکزی برای چگونگی تفسیر و تعدیل نمادها می‌باشد (۲۴).

اصول گراند تئوری توسط چارچوب تئوریک تعامل‌گرایی نمادین راهنمایی و هدایت می‌شود. برای بررسی دنیای اجتماعی و فرایندهای موجود در آن، باید بتوان ارتباط و پیوند صریح بین تعامل‌گرایی نمادین (مطابق با روش‌شناسی Blumer) با اجزای گراند تئوری توصیف نمود. مطابق با نظر Blumer، ویژگی متدولوژیک تعامل‌گرایی نمادین عبارت از ارزیابی مستقیم دنیای اجتماعی تجربی است. بر مبنای این روش‌شناسی، کشف فرایندهای اجتماعی از طریق مواجهه مستقیم با دنیای اجتماعی و اقدامات زیر امکان‌پذیر است.

این اقدامات شامل مشاهده و تحلیل در دنیای مورد بررسی، مشخص کردن مشکلات مرتبط، جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از طریق ارزیابی منظم و دقیق دنیای مورد بررسی، شرح دادن طبقات مشتق شده از این داده‌ها و مشخص کردن ارتباط بین طبقات، ساختن فرضیات مرتبط با چنین طبقاتی، ساختن قضایای مرتبط در درون طرح و نقشه تئوریک و آزمودن طبقات، قضایا و تئوری ساخته شده توسط ارزیابی مجدد دنیای اجتماعی تجربی می‌باشد. این اصول متدولوژیک دقیقاً همان مواردی است که توسط Klunklin و Greenwood (۱) و Strauss و Corbin (۱۱) در رابطه با روش‌شناسی گراند تئوری توصیه شده است (۲۵). بنابراین با توجه به این موارد ارتباط صریح گراند تئوری و تعامل‌گرایی نمادین مشخص خواهد شد.

نکته دقیق دیگر در مورد ارتباط و پیوند بین گراند تئوری

در آن مواردی که تاکنون تعیین شدند، به طور جزئی‌تر و از زوایای مختلفی مورد ارزیابی و بررسی قرار می‌گیرند. این کار برای واضح کردن و توسعه طبقات تئوریک انجام می‌شود. در این مرحله محقق اجزای جدا از هم را در موقعیت وارد می‌کند. موقعیت را در ارتباط با آن اجزا توصیف می‌کند و مشکل را در قالب تئوریک شکل می‌دهد (۳۱، ۲۵).

با دقت در جزء بررسی از اجزای روش‌شناسی Blumer درک می‌شود که محقق در این مرحله داده‌ها را مفهوم‌پردازی می‌کند. سپس مفهوم‌پردازی‌ها را با داده‌های موجود چک می‌کند که کاملاً با دیدگاه Klunklin و Greenwood (۱) و Strauss و Corbin (۱۱) در مورد توسعه دادن و اعتبار بخشیدن به اجزای تحلیلی مانند کدها، طبقات و تئوری منطبق و سازگار است. تأکید Blumer بر توسعه استقرایی مفاهیم از طریق هر دو فرایند متدولوژیک کشف و بررسی در مورد دنیای اجتماعی تجربی می‌باشد (۳۱، ۲۸).

کاربرد تعامل‌گرایی نمادین در تبیین ارتباط استاد و

دانشجو در آموزش بالینی پرستاری

آموزش بالینی نوعی آموزش چهره به چهره است که چگونگی ارتباطات در ارتقای آن نقش کلیدی دارد. یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در موفقیت آموزش بالینی، ارتقای ارتباطات بین فردی اثربخش می‌باشد (۳۲). در واقع تدریس یک فرایند تعاملی و نوعی ارتباط است (۳۴، ۳۳). همچنین نوع و کیفیت ارتباطی که بین استادان و دانشجویان شکل می‌گیرد، عنصر کلیدی برای آموزش و یادگیری است (۳۵). این ارتباط در آموزش بالینی پرستاری ارزشمند است و باید به روش‌های مختلف تسهیل شود (۳۶).

محققان تعامل دلسوزانه استاد و دانشجو را به عنوان عامل رشد فردی و حرفه‌ای و پیشنیاز عملکرد صحیح دانشجویان در محیط‌های بالینی گزارش کردند (۳۷). پیامدهای مطلوب یادگیری می‌تواند توسط طراحی صحیح محیط یادگیری بالینی قابل دستیابی باشد. ایجاد یک جو ارتباطی خوب به ویژه در موقعیت بالینی ضروری است؛ چرا که این کار منجر خواهد شد تا حمایتی را برای دانشجویان پرستاری در طی فرایند یادگیری فراهم شود (۳۸).

می‌پردازد و فرصتی را برای محقق جهت شناخت دنیای اجتماعی تجربی تحت مطالعه فراهم می‌کند (۲۸، ۱۴). در مرحله کشف محقق موقعیت‌های خاصی را مورد مشاهده قرار می‌دهد (۲۹). درک اولیه‌ای از این که چه چیزی در این جا در حال اتفاق افتادن است، به دست می‌آورد. معانی مرتبط با آن را می‌سازد و مشکلات را برای تحقیق بیشتر در طی مرحله بررسی تعیین می‌نماید.

دوم کسب این شناخت و درک به محقق اجازه می‌دهد که فرایند تحقیق را تصحیح نماید، مطالعه را در قالبی انعطاف‌پذیر ادامه دهد و سپس به مرحله بعدی وارد شود. مرحله کشف در ابتدا با مصاحبه و جمع‌آوری داده‌ها همراه است. تحلیل این داده‌ها به مرحله بررسی منتهی خواهد شد (۱۴). تصویر ایجاد شده از زندگی اجتماعی در طی مرحله کشف به پایان نمی‌رسد و نیاز به ارزیابی مستقیم و دقیق از دنیای اجتماعی تجربی دارد. چنین ارزیابی مستقیمی به مرحله دیگری به نام «بررسی» نیازمند است (۲۵).

مرحله بررسی: این مرحله نیز مانند مرحله کشف، یک روش و رویکرد ثابت نیست و شامل تحلیل داده‌ها می‌باشد (۲۵). در مرحله بررسی، محقق از داده‌های جمع‌آوری شده در مرحله کشف برای تصحیح و پالایش مفاهیم و یکی کردن آن‌ها به شکل جملات و قضایایی در مورد رفتارهای انسان استفاده می‌کند (۲۹). مرحله بررسی منجر به جداسازی اجزای مهم در دنیای مورد مطالعه، توصیف موقعیت در ارتباط با این اجزا و سپس استفاده از موقعیت درک‌شده برای بررسی سایر اشکال تعاملات می‌شود. در مرحله بررسی، تمرکز بر تحقیق و بررسی موضوعات خاصی است که در طی مرحله اول (کشف) تعیین شدند (۱۲).

همچنین Blumer ادعا نمود که نتایج مرحله اول، توصیف غنی از پدیده تحت مطالعه را فراهم می‌نماید که به عنوان اساس و بنیاد مرحله بعدی عمل می‌کند. این مرحله بعدی در واقع مرحله دوم علم طبیعت‌گرا یا «بررسی» می‌باشد و هدف آن تحلیل انجام شده توسط محقق برای ارزیابی دنیای اجتماعی است (۳۰).

مرحله بررسی مرحله‌ای از تحقیق طبیعت‌گرایانه است که

حفظ ارتباط اثربخش با دانشجویان در تمام مراحل تجربه بالینی برای حل مشکلات استادان و دانشجویان ضروری است (۳۹). بنابراین ارتباط استاد و دانشجو یک ارتباط قابل اطمینان است که در آن دانشجویان انتظار دارند، استادان از قدرتشان برای تسهیل دستیابی دانشجو به اهداف آموزشی استفاده نمایند (۴۰).

یکی از ویژگی‌های مهم ارتباطات انسانی این است که همه پیام‌ها و علایم با قصد و هدف و به طور آگاهانه منتقل نمی‌شود. اغلب بین آن چه یک نفر در طی ارتباط درک می‌کند با درک سایر افراد تفاوت وجود دارد (۴۱). در واقع این تفاوت‌ها می‌تواند منجر به بروز مشکلات ارتباطی بین استاد و دانشجو در آموزش بالینی شود. به همین دلیل این ارتباط می‌تواند به راحتی تخریب و منجر به ایجاد استرس در دانشجو شود و وی را نسبت به یادگیری و مسؤلیت‌پذیری بالینی دلسرد نماید (۴۲).

آن چه مهم است و باید مدنظر قرار گیرد این است که فقدان ارتباطات بین فردی صحیح در محیط بالینی به افزایش رفتارهای تهاجمی منجر می‌شود؛ به طوری که Cooke بیان نمود که مواردی مانند ارتباط در محیط‌های بالینی می‌تواند برای دانشجویان نگرانی ایجاد نماید (۴۳). همچنین مطالعه‌های زیادی نشان دادند که ترس و اضطراب در طی فرایند اجتماعی شدن دانشجو در محیط بالین می‌تواند اثرات منفی بر یادگیری وی داشته باشد (۳۲).

با وجود اهمیت زیاد ارتباط در آموزش بالینی، هنوز در مواردی مشکلاتی در این زمینه وجود دارد (۴۴-۴۶). یکی از دلایل اصلی وجود مشکلات ارتباطی در آموزش بالینی این است که هنوز همه ابعاد ارتباط استاد و دانشجو به طور کامل شناخته نشده است (۳۷). ارتباط یکی از پدیده‌های پیچیده انسانی است که شناخت کامل آن نیازمند یک دیدگاه کل‌نگر می‌باشد. به همین دلیل ضرورت تبیین ارتباط استاد و دانشجو با استفاده از تحقیق‌ها کیفی احساس می‌شود.

با توجه به این که هدف گراند تئوری کشف الگوها و فرایندهاست و درک این می‌باشد که چگونه یک گروه از افراد واقعیت‌ها را از طریق تعاملات اجتماعی خود با دیگران تعریف

می‌کنند (۸)، فرایند ارتباط استاد و دانشجو را می‌توان با استفاده از این رویکرد به خوبی تبیین نمود. از طرفی تعامل‌گرایی نمادین به عنوان دیدگاه تئوریک در تبیین ارتباط به محققین اجازه می‌دهد تا به جای توصیف صرف ارتباط استاد و دانشجو به تبیین آن بپردازند. علاوه بر این، اهمیت معانی نمادین در ارتباط حرفه‌ای و اجتماعی، در تعاملات استاد و دانشجو در محیط‌های بالینی و ارتباط این معانی با سیستم‌های ارزشی مختلف را بیش از پیش مشخص می‌کند. از آن جایی که تعامل‌گرایی نمادین، تئوری بر مبنای ارتباط و تعاملات می‌باشد، باید بتوان آن چه را که در هر گونه ارتباطی مورد استفاده قرار می‌گیرد، تشخیص داد. در واقع ارتباط اساس تعامل‌گرایی نمادین George Herbert Mead می‌باشد (۴۷).

در طی فرایند تعاملات اجتماعی و از جمله تعاملات استاد و دانشجو، هر یک از آن‌ها برای پیش‌بینی پاسخ فرد مقابل داریم در تلاش است تا دریابد دیگری عملکرد وی را چگونه درک و تفسیر می‌کند. سپس بر اساس آن عملکرد خود را تطبیق می‌دهد و دوباره می‌سازد. به همین دلیل این دیدگاه می‌تواند جهتی برای کشف و توصیف تجارب استادان و دانشجویان از ارتباط خود با یکدیگر در محیط‌های بالینی فراهم نماید. همچنین کمک می‌کند تا درک شود استادان و دانشجویان چگونه سمبول‌ها و معانی آن‌ها را از رفتار و عملکرد یکدیگر درک می‌کنند و چگونه بر اساس آن ارتباط خود را تعریف می‌کنند (۳۷).

استادان و دانشجویان در آموزش بالینی با یکدیگر ارتباط برقرار می‌نمایند و در طی این ارتباط بر اساس نمادها و معانی تفسیر شده و درک شده از آن‌ها رفتار می‌کنند. آن‌ها رفتار و عکس‌العمل خود را بر مبنای معانی ساخته شده از رفتار و عملکرد دیگری در محیط‌های بالینی تطبیق می‌دهند و تعدیل می‌کنند. این ارتباط به وسیله معانی خلق شده توسط استادان و دانشجویان تحت تأثیر قرار می‌گیرد. تعامل‌گرایی نمادین این طور فرض می‌کند که توافق متقابل بین استاد و دانشجو آن‌ها را قادر به داشتن عملکرد صحیح می‌سازد. این امر به واسطه این است که آن‌ها در مورد معانی که به اشیاء، رفتارها

یافته‌های حاصل از مطالعه، ماهیت ارتباط بین مراحل کشف و بررسی از اصول متدولوژیک Blumer با اجزای گراند تئوری به خوبی و به وضوح تبیین شد. منطبق بودن مراحل کشف و بررسی بر برخی از مراحل متدولوژیک گراند تئوری مانند جمع‌آوری داده‌ها، نمونه‌گیری تئوریک، آنالیز مقایسه‌ای مداوم و توسعه و تکمیل طبقات نشانه پیوستگی نزدیک گراند تئوری با تعامل‌گرایی نمادین است. توجه دقیق به روش‌شناسی این دو می‌تواند راهنمایی برای هدایت مراحل مختلف انجام تحقیق بر مبنای گراند تئوری باشد.

در این زمینه Holloway و Wheeler به نقل از Denzin می‌نویسد: «تعامل نمادین با روش‌های تحقیق کیفی و طبیعت‌گرا مرتبط است. بدین ترتیب که محققان باید وارد دنیای تعاملی افراد شوند تا بتوانند آن‌ها را بهتر درک نمایند». با این کار، موقعیت‌ها از دیدگاه مشارکت‌کنندگان در تحقیق نگاه می‌شود. در حقیقت روش‌های کیفی با فرضیات تئوریک تئوری تعامل نمادین مناسبت دارد؛ چرا که انسان‌ها موجوداتی خلاق و فعال هستند و باید در تعاملات خود با دیگران مورد مشاهده و بررسی قرار گیرند (۴۹).

همچنین Priest و همکاران به نقل از Nusbam و Chenitez می‌نویسد: «در تعامل نمادین اعتقاد بر این است که انسان‌ها بیشتر کنشی هستند تا این که صرفاً موجوداتی واکنشی باشند. اعمال و فعالیت‌های انسان هدفمند و مبتنی بر معانی هستند که افراد برای آن‌ها دارند». بنابراین داده‌های مطالعه‌ها مبتنی بر این تئوری باید در بافت و زمینه طبیعی و با استفاده از روش‌های گوناگون نظیر مصاحبه و مشاهده جمع‌آوری شود (۵۰).

از دیدگاه Blumer برای درک دنیای افراد باید اعمال و تعاملات فرد با دیگران را مورد تجزیه و تحلیل قرار داد، به طور فعال با افراد مورد پژوهش تعامل برقرار نمود و به پدیده‌ها از دیدگاه آن‌ها نگرست. محقق که از این روش استفاده می‌کند، باید به طور فعال وارد دنیای مشارکت‌کنندگان گردد. به عنوان نمونه با استفاده از روش مشاهده مشارکتی این امر امکان‌پذیر خواهد بود (۱۹).

همچنین Jeon مطرح نمود که Blumer جایگاهی

و عملکردها در محیط خود نسبت می‌دهند، در ارتباط با یکدیگر سازگار می‌شوند و به توافق می‌رسند (۴).

همچنین George Herbert Mead واژه «افراد مهم» را در تئوری خود مطرح نمود. مانند افرادی که به عنوان الگو از جانب دیگران مورد احترام هستند و برای توسعه فردی و حرفه‌ای مهم و حیاتی می‌باشند. به همین دلیل منطقی است که دانشجویان پرستاری استادان خود را به عنوان «افراد مهم» در نظر بگیرند که می‌توانند در مورد مسایل پرستاری با آن‌ها وارد بحث و گفتگو شوند و با یکدیگر تعامل داشته باشند.

برای دانشجویان پرستاری نمادهای مورد استفاده در ارتباط خود با استاد، معانی حاصل از این نمادها و فرصت استفاده از آن‌ها برای درک پرستاری به عنوان یک حرفه مفید خواهد بود. همچنین استفاده از نمادهای حرفه‌ای در یک ارتباط توأم با اعتماد، توانایی دانشجویان را برای تشخیص و تعیین پیشرفت خود حرفه‌ای آن‌ها حمایت می‌کند (۴). در اکثر موارد دانشجویان سریع خواسته‌های استادان خود را تشخیص می‌دهند و بر اساس آن‌ها عمل می‌کنند. این مورد یکی از پیش فرض‌های اساسی در تعامل‌گرایی نمادین است (۴۸).

همچنین در مطالعه ارتباط استاد و دانشجو، پیش فرض اساسی در راستای تئوری تعامل‌گرایی نمادین این است که برای پی بردن به فرایند ارتباط باید تجارب مشارکت‌کنندگان، الگوهای تعاملات آن‌ها با یکدیگر و تفاسیر آن‌ها از ارتباط در آموزش بالینی را مورد توجه قرار داد تا بتوان به فرایند مذکور پی برد. تعامل‌گرایی نمادین به عنوان زیر بنای فلسفی گراند تئوری بر فرایند بیشتر از ساختار تأکید دارد و به دنبال یافتن فرایندهایی است که تجارب مشارکت‌کنندگان بر اساس آن شکل گرفته است. بر این اساس و با توجه به موارد مذکور می‌توان فرایند ارتباط را در آموزش بالینی که تجارب استادان و دانشجویان بر اساس آن شکل گرفته است، مطالعه کرد.

بحث

بر اساس نتایج حاصل از این مطالعه مروری می‌توان با استفاده از اصول متدولوژیک گراند تئوری و تعامل‌گرایی نمادین، ارتباط بین این دو را تبیین نمود. با نگاهی دقیق‌تر به

مورد ماهیت ارتباط بین این دو به پژوهشگران پرستاری در مورد این که چگونه داده‌های ضروری در مورد رفتارهای انسان را جمع‌آوری و تحلیل نمایند، کمک خواهد کرد.

پژوهشگران برای بررسی رفتارهای ارتباطی استادان و دانشجویان در آموزش بالینی بر مبنای تعامل‌گرایی نمادین باید داده‌هایی برای کشف و درک الگوهای تعامل بین آن‌ها و پیامدهای آن، معانی به اشتراک گذاشته شده توسط آن‌ها در مورد رفتارهای خاص، تأثیر عوامل زمینه‌ای بر آن رفتارها و همچنین تفسیر آن‌ها از رفتارهای یکدیگر (به عنوان نمونه این که آن‌ها چگونه معانی به اشتراک گذاشته شده در مورد رفتارهای خود و تأثیر آن بر تصمیمات خود در مورد تعدیل یا عدم تعدیل رفتارشان را شرح می‌دهند) را جمع‌آوری نمایند و از این طریق به تبیین ارتباط بپردازند. یافته‌های حاصل از این مطالعه می‌تواند در بعد آموزش پرستاری و اهمیت برقراری ارتباط صحیح بین استاد و دانشجو راهنمایی برای استادان بالینی پرستاری باشد. همچنین در حیطه پژوهش پرستاری می‌تواند به عنوان پایه‌ای متدولوژیک برای انجام مطالعه‌های پژوهشی و مروری بیشتر در زمینه تبیین ماهیت گراند تئوری و تعامل‌گرایی نمادین مطرح شود.

محدودیت‌ها

یکی از محدودیت‌های این مطالعه مروری، کمبود مقاله‌ها در زمینه تبیین واضح ارتباط و پیوستگی بین گراند تئوری و تعامل‌گرایی نمادین بود. در صورتی که مقاله‌های بیشتری وجود داشت که مستقیماً این مقوله را مورد بررسی قرار می‌داد، نتایج غنی‌تری می‌توانست به دست آید.

تشکر و قدردانی

این مقاله مروری برگرفته از پایان‌نامه دکتری پرستاری به صورت طرح مصوب معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی مشهد با کد ۸۹۴۲۸ می‌باشد. از این رو از همکاری‌های این معاونت صمیمانه سپاسگزاری می‌شود.

متدولوژیک برای تعامل‌گرایی نمادین قایل است و بر این باور است که برای درک دنیایی خاص باید به تحلیل اعمال یا افعال و تعاملات مشارکت‌کنندگان پرداخت. محقق باید قادر به تعامل فعالی با افراد تحت مطالعه باشد و بتواند امور را از زاویه دید آن‌ها و در بستر طبیعی آن‌ها ببیند. بنابراین در صورت انتخاب رویکرد تعامل‌گرایی نمادین، محقق باید به طور فعال جذب دنیای تحت مطالعه شود (۲۰).

دلیل این که چرا این دیدگاه زیر بنای مناسبی برای مطالعه ارتباط استاد و دانشجو در آموزش بالینی پرستاری می‌باشد، به این مورد معطوف می‌شود که مکتب تعامل‌گرایی نمادین برای مطالعه تعاملات اجتماعی افراد برای جستجوی تصویر در حال ساخت آن‌ها از واقعیت و درک معنی آن از دیدگاه آن‌ها تلاش می‌کند و بیشترین تمرکز آن بر تعاملات افراد است. از طرفی تمرکز اصلی فرایند ارتباط استاد و دانشجو در آموزش بالینی پرستاری بر تعاملات، رفتارهای ارتباطی استاد و دانشجو و عملکرد آن‌ها بر مبنای معانی درک‌شده از رفتار یکدیگر می‌باشد. در ضمن ارتباط نوعی تعامل است و سمبول‌ها در انتقال پیام که جزیی از فرایند ارتباط است، نقش اساسی دارند. در حقیقت ارتباط فرایند به اشتراک گذاشتن نمادها، درک و دریافت معانی آن‌ها می‌باشد (۲۸). بنابراین استفاده از این تئوری به عنوان زیر بنای تحقیق در مورد ارتباط مناسب و ضروری به نظر می‌رسد.

نتیجه‌گیری

گراند تئوری به عنوان یک رویکرد تحقیق کیفی برای تولید تئوری‌های ذاتی Substantive theory که فرایندهای روانی اجتماعی اساسی را تبیین می‌کنند، توسط پژوهشگران پرستاری مورد استفاده قرار گرفته است. پژوهشگرانی که تعامل‌گرایی نمادین را به عنوان راهنمای تئوریک برای هدایت مطالعه خود در مورد فرایندهای فوق مورد استفاده قرار می‌دهند، باید از اصول و فرایندهای تعامل‌گرایی نمادین، کاربرد آن‌ها به عنوان راهنما در جمع‌آوری و تحلیل داده‌های خود و ارتباط آن با گراند تئوری آگاهی داشته باشند. بحث در

References

1. Klunklin A, Greenwood J. Symbolic interactionism in grounded theory studies: women surviving with HIV/AIDS in rural northern Thailand. *J Assoc Nurses AIDS Care* 2006; 17(5): 32-41.
2. Lomborg K, Kirkevold M. Truth and validity in grounded theory -- a reconsidered realist interpretation of the criteria: fit, work, relevance and modifiability. *NursPhilos* 2003; 4(3): 189-200.
3. Aldiabat KM, Le Navenc CL. Philosophical roots of classical grounded theory: it's foundations in symbolic interactionism. *The Qualitative Report* 2011; 16(4): 1063-80.
4. Carlson E. Precepting and symbolic interactionism--a theoretical look at preceptorship during clinical practice. *J AdvNurs* 2013; 69(2): 457-64.
5. Ghaneierad MA. The role of student teacher interaction in genesis of social capital. *Iranian Sociology Journal* 2006; 7(1), 3-29.
6. IranfarSh, Azizi F, Valaee N. The status of teachers' communication skills of Kermanshah University of Medical Sciences and its role in teachers' evaluation. *Behbood* 2000; 4(2): 1-8.
7. Chen HY, Boore JR. Using a synthesised technique for grounded theory in nursing research. *J ClinNurs* 2009; 18(16): 2251-60.
8. Cutcliffe JR. Methodological issues in grounded theory. *J AdvNurs* 2000; 31(6): 1476-84.
9. Gingrich P. Symbolic Interactionism. [Thesis]. Regina, CA: University of Regina Department of Sociology and social studies; 2000
10. Charmaz K. Discovering' chronic illness: using grounded theory. *SocSci Med* 1990; 30(11): 1161-72.
11. Strauss A, Corbin J. Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage; 1998.
12. Smit B, Fritz E. Understanding teacher identity from a symbolic interactionist perspective: two ethnographic narratives. *South African Journal of Education* 2008; 28(1): 91-102.
13. Lin CC. The role of the registered nurse in Taiwanese nursing homes: a grounded theory study. [Thesis]. Queensland, AU: Queensland University of Technology; 2008.
14. Lamb JT. Implementing mandated curriculum reform: sources of support for teacher meaning- making. Queensland, AU: Australian Catholic University; 2010.
15. Charon JM. Symbolic interactionism: an introduction, an interpretation, an integration. 10th ed. New Jersey, NJ: Prentice Hall; 2009.
16. Polit DF, Beck CT. Nursing research: principles and methods. 7th ed. Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins; 2004.
17. Grove SK, Burns PN, Gray JR. The practice of nursing research: appraisal, synthesis, and generation of evidence. 7th ed. Philadelphia, PA: Elsevier/Saunders; 2012.
18. Carr GS. Negotiating trust: a grounded theory study of interpersonal relationships between persons living with HIV/AIDS and their primary health care providers. *J Assoc Nurses AIDS Care* 2001; 12(2): 35-43.
19. Benzie KM, Allen MN. Symbolic interactionism as a theoretical perspective for multiple method research. *J AdvNurs* 2001; 33(4): 541-7.
20. Jeon YH. The application of grounded theory and symbolic interactionism. *Scand J Caring Sci* 2004; 18(3): 249-56.
21. Kneale J, Santy J. Critiquing qualitative research. *Journal of Orthopaedic Nursing* 1999; 3(1): 24-32.
22. Streubert Speziale HJ, Streubert HJ, Rinaldi Carpenter D. Qualitative research in nursing: advancing the humanistic imperative. 5th ed. Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins; 2011.
23. Curtise KC, White P. Qualitative research design and approaches in radiography. *Radiography* 2005; 11(3): 217-25.
24. McCreddie M, Payne S. Evolving grounded theory methodology: towards a discursive approach. *Int J Nurs Stud* 2010; 47(6): 781-93.
25. Blumer H. The methodological position of symbolic interactionism. In: Blumer H, editor. Symbolic interactionism: perspective and method. 6th ed. California, CA: University of California Press; 1986.
26. Stryker S. Symbolic interactionism: themes and variation [online]. [cited 2011 Jun]; Available from: URL: <http://www.public.coe.edu/~lbarnett/445%20Readings/rt1.pdf>. 2000.
27. de Almeida Araujo IM, da Silva RM, Bonfim IM, Fernandes AF. Nursing communication in nursing care to mastectomized women: a grounded theory study. *Rev Lat Am Enfermagem* 2010; 18(1): 54-60.
28. Spry G, Graham J. School community leadership: the perspective of primary school principal [Online]. [cited 2007]; Available from: URL: <http://trove.nla.gov.au/version/166814517>

29. Herman NJ. Symbolic interaction: an introduction to social psychology. Lanham, MD: Rowman and Littlefield; 1994.
30. Pasch D. Understanding Herbertblumer's methodological project [online]. [cited 2010 Nov 12]; Available from: URL: ebookbrowse.com/bl/blumer-herbert
31. Puddephatt A. The search for meaning: revisiting Herbert Blumer's interpretation of George Herbert mead. *The American Sociologist* 2009; 4(1-2): 89-105.
32. Fraser BJ, Walberg HJ. Research on teacher-student relationships and learning environments: context, retrospect and prospect. *International Journal of Educational Research* 2005; 43(1-2): 103-9.
33. Sutkin G, Wagner E, Harris I, Schiffer R. What makes a good clinical teacher in medicine? A review of the literature. *Acad Med* 2008; 83(5): 452-66.
34. Wubbles T, Brekelmans M. Two decades of research on teacher-student relationships in class. *International Journal of Educational Research* 2005; 43(1-2): 6-24.
35. Newberry M. Identified phases in the building and maintaining of positive teacher-student relationships. *Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studies* 2005; 26(8): 1695-703.
36. Tang FI, Chou SM, Chiang HH. Students' perceptions of effective and ineffective clinical instructors. *J NursEduc* 2005; 44(4): 187-92.
37. Gillespie M. Student--teacher connection in clinical nursing education. *J AdvNurs* 2002; 37(6): 566-76.
38. Hosoda Y. Development and testing of a clinical learning environment diagnostic inventory for baccalaureate nursing students. *J AdvNurs* 2006; 56(5): 480-90.
39. McGovern Billings D, Halstead JA. Teaching in nursing: a guide for faculty. 4th ed. Philadelphia, PA: Elsevier/Saunders; 2011.
40. Peters MA. Defining the boundaries of the nurse faculty role. *Nurse Educ* 2008; 33(5): 193-7.
41. Ellis RB, Gates B, Kenworthy N. Interpersonal communication in nursing: theory and practice. 2nd ed. Philadelphia, PA: Churchill Livingstone; 2003.
42. Lawrence- Murphy JA. MScN students' perceptions of student-teacher relationships. [Thesis]. Ontario, CA: The University of Western Ontario; 1995.
43. Cooke M. Nursing students' perceptions of difficult or challenging clinical situations. *J AdvNurs* 1996; 24(6): 1281-7.
44. Webb C, Shakespeare P. Judgements about mentoring relationships in nurse education. *Nurse Educ Today* 2008; 28(5): 563-71.
45. Savage JS, Favret JO. Nursing students' perceptions of ethical behavior in undergraduate nursing faculty. *Nurse EducPract* 2006; 6(1): 47-54.
46. Jouybari L, Sanagoo A. An effective instructor: a deep look at students and instructors' experiences and perspectives. *Strides Dev Med Educ* 2009; 6(2): 119-28.
47. Mazzotta T, Myers B. language and meaning: Symbolic interactionism. *Undergraduate Research Journal* 2008; 1: 19-23.
48. Clarridge A, Couchman WA, Holloway IM. Interaction in the classroom: district nurse students and their teachers. *Nurse Educ Today* 1992; 12(3): 200-6.
49. Holloway I, Wheeler S. Qualitative research in nursing and healthcare. 3rd ed. Hoboken, NJ: John Wiley and Sons; 2009.
50. Priest H, Roberts P, Woods L. An overview of three different approaches to the interpretation of qualitative data. Part 1: Theoretical issues. *Nurse Res* 2002; 10(1): 30-42.

Symbolic Interactionism in Grounded Theory: A Viewpoint for Explaining the Student-Educator Relationship in Clinical Nursing Education

Abbas Heydari¹, Fariba Yaghoubinia², Robab LatifnejadRoudsari³

Received date: 6.10.2012

Accept date: 20.11.2012

Abstract

Introduction: Although it is generally acknowledged that symbolic interactionism and grounded theory are connected, the precise nature of their connection remains implicit and unexplained in reviewed articles. Awareness of the nature of their connection can help qualitative researchers as guidance for data collection and analysis. This study was accomplished with the aim of exploration of the connection between grounded theory and symbolic interactionism.

Method: The search of related articles and resources was done in databases such as Scopus, Elsevier, Google Scholar, and ProQuest and with keywords including grounded theory, symbolic interactionism, and methodology. Then the selected articles were reviewed.

Results: In this study, researchers, by reviewing of related articles, have propounded the connection between methodological principles and processes of Blumer in the symbolic interactionism with grounded theory. Then, they have argued about the explanatory power of symbolic interactionism as a philosophical basis in a grounded theory study in the explanation of student-teacher relationship in clinical nursing education.

Conclusion: When the grounded theory study is undertaken without a symbolic interactionism framework as an explanatory framework, the researcher describes rather than explains the data.

Keywords: Symbolic interactionism, Grounded theory, Methodology

Type of article: Reveiw article

Citation: Heydari A, Yaghoubinia F, LatifnejadRoudsari R. Symbolic Interactionism in Grounded Theory: A Viewpoint for Explaining the Student-Educator Relationship in Clinical Nursing Education. J Qual Res Health Sci 2013; 1(4): 298-309.

1- Associate Professor, Department of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran

2- PhD Student, School of Nursing and Midwifery, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad And Department of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Zahedan University of Medical Sciences, Iran

3- Assistant Professor, Department of Midwifery, School of Nursing and Midwifery, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran

Corresponding Author: FaribaYaghoubinia, Email: yaghoubiniaf861@mums.ac.ir